

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Łodzi

LLO.410.17.3.2024

Pan
Jarosław Ferenc
Prezydent Miasta Radomska
Urząd Miasta Radomska
97-500 Radomsko
ul. Tysiąclecia 5

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/24/069 – Realizacja uchwał antysmogowych

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Urząd Miasta Radomsko ¹ , ul. Tysiąclecia 5, 97-500 Radomsko
Kierownik jednostki kontrolowanej	Jarosław Ferenc, Prezydent Miasta Radomska, od 29 lutego 2016 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	Realizacja działań w celu wdrożenia uchwały antysmogowej oraz wykonania zadań określonych w programach ochrony powietrza, związanych z wdrożeniem tej uchwały.
Okres objęty kontrolą	Lata 2017 - 2024, z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem oraz danych wykraczających poza ten okres, mających wpływ na kontrolowane obszary lub gromadzonych w celach ustalenia tendencji badanych zjawisk (dane zbierane w celach porównawczych).
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ²
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Łodzi
Kontrolerzy	Renata Biskupska, Gł. specjalista kp., upoważnienie do kontroli nr LLO/98/2024 z dnia 10 września 2024 r. Magdalena Łysek, Specjalista kp., upoważnienie do kontroli nr LLO/99/2024 z dnia 10 września 2024 r.

(akta kontroli str. 1-7)

¹ NIP 772-226-15-87, Regon 590648238, zwane dalej: Miasto, Urząd lub Jednostka.

² Dz. U. z 2022 r. poz. 623, dalej: ustawa o NIK

II. Ocena ogólna³ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Urząd Miasta Radomsko podejmował działania w celu realizacji postanowień uchwały antysmogowej oraz wykonania zadań określonych w Programach Ochrony Powietrza (POP), związanych z wdrożeniem tej uchwały, które przyczyniły się do poprawy jakości powietrza. Podejmowane działania były jednak nie w pełni skuteczne, ponieważ na terenie Miasta wciąż⁴ pozostawało 2832 kotłów pozaklasowych (tj. kotłów poniżej klasy 3, tzw. kopciuchów), które powinny być wyeliminowane z użytkowania do dnia 1 stycznia 2025 r. Najwyższa Izba Kontroli podkreśla, że wyeliminowanie z użytkowania kotłów pozaklasowych jest szczególnie istotne, ponieważ emitują one prawie trzykrotnie więcej pyłów niż kotły 3 klasy i dziesięciokrotnie więcej niż kotły 5 klasy. Wprawdzie w Mieście zlikwidowano 1588 nieefektywnych źródeł ciepła w latach 2017-2024, to jednak przy średnim tempie wymiany kotłów na paliwa stałe wymiana pozaklasowych kotłów zajmie jeszcze ponad 13 lat, a kotłów poniżej 5 klasy ponad 21 lat. Z tego powodu konieczne jest zintensyfikowanie działań mających na celu wymianę kotłów na paliwa stałe przez mieszkańców Miasta.

W Mieście na bieżąco identyfikowano problem jakości powietrza związanego z niską emisją w tym celu na bieżąco monitorowano pomiary wykonywane przez stację Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska oraz zamontowano 20 dodatkowych czujników. Urząd podejmował działania w celu likwidacji pozaklasowych kotłów na paliwa stałe, choć tempo likwidacji było niewystarczające w stosunku do terminu przewidzianego w uchwale antysmogowej. Zrealizowano liczne działania wynikające z Programów Ochrony Powietrza uchwalonych dla województwa łódzkiego, niemniej w latach 2017 – 2021 nie prowadzono inwentaryzacji źródeł ciepła, mimo że jednym z działań krótkoterminowych w uchwalonym w 2013 r. POP był obowiązek przeprowadzenia inwentaryzacji. Urząd prowadził działania promujące wymianę kotłów na paliwa stałe niespełniających wymagań uchwał antysmogowych, a także działania w zakresie edukacji mającej na celu podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców Miasta w zakresie ochrony powietrza i wpływu stanu powietrza na ludzkie zdrowie. Podejmowano także działania informacyjne wobec właścicieli lub zarządców budynków lub lokali, którzy nie złożyli deklaracji o źródłach ciepła lub źródłach spalania paliw głównie poprzez umieszczanie informacji na stronie internetowej Miasta. Nie podejmowano, jednakże aktywnych działań kontrolnych, w związku z tym poziom wypełnienia bazy w Centralnej Ewidencji Emisyjności Budynków (CEEB) stanowiło 70% punktów adresowych. Inwentaryzację źródeł ciepła w CEEB prowadzono w pełnym i aktualnym zakresie z wyjątkiem dwóch przypadków przekroczenia terminu wprowadzenia do systemu złożonych deklaracji o 30 i 123 dni. W budynkach wykorzystywanych przez Miasto jak i w jednostkach organizacyjnych i spółkach miejskich stosowane źródła ciepła spełniały odpowiednie wymagania. Miasto zapewniło odpowiednie zasoby kadrowe, sprzętowe oraz zabezpieczyło środki finansowe do przeprowadzania kontroli indywidualnych systemów grzewczych. Ilość przeprowadzonych kontroli w roku obejmowała 13% punktów adresowych. Kontrole przeprowadzane były w sposób prawidłowy, a na wpływające skargi dotyczące spalania odpadów reagowano bezzwłocznie. Nie występowało, jednakże do Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska o podjęcie odpowiednich działań będących w jego kompetencji, jeżeli w wyniku kontroli podmiotów stwierdzono naruszenie przez kontrolowany podmiot przepisów o ochronie środowiska lub

³ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁴ Stan na 1 lipca 2024 r.

występowało uzasadnione podejrzenie, że takie naruszenie mogło nastąpić. Ponadto m.in. ze względów ekonomicznych bardzo rzadko pobierano próbki popiołu i opału, co należy uznać za działanie nierzetelne.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego kontrolowanej działalności

OBSZAR

Realizacja działań w celu wdrożenia uchwały antysmogowej oraz wykonania zadań określonych w POP, związanych z wdrożeniem tej uchwały

Opis stanu faktycznego

Zgodnie ze Statutem⁵ i Regulaminem Organizacyjnym⁶ zadania związane z realizacją ochrony powietrza i uchwał antysmogowych realizowały następujące komórki organizacyjne Urzędu Miasta Radomska:

- Wydział Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Gospodarki Odpadami⁷ (TSO) – w zakresie:
 - realizacji gminnych programów związanych z ograniczeniem niskich emisji, Programu Ograniczenia Niskiej Emisji (PONE) oraz Radomko bez smogu,
 - prowadzenia rejestru deklaracji o źródłach spalania paliw i wprowadzenia do systemu ZONE (CEEB),
 - przygotowanie uchwał w zakresie ograniczania użytkowania kotłów pozaklasowych,
 - przygotowania sprawozdań z Programów Ochrony Powietrza (POP),
 - realizacji Programu Czyste Powietrze.
- Wydział Bezpieczeństwa i Porządku⁸ (SBP) – w zakresie:
 - kontroli spalania odpadów oraz zabronionych paliw stałych wykorzystywanych w celach grzewczych,
 - przygotowywania dokumentów dotyczących przeprowadzania kontroli indywidualnych systemów grzewczych pod kątem przestrzegania uchwał antysmogowych i zakazu spalania paliw,
- Wydział Finansowy – Referat Księgowości⁹ (FFP II) – w zakresie:
 - ewidencji księgowej wydatków, sprawozdań rocznych z wykonania budżetu oraz zasad rachunkowości obowiązujących w tym zakresie.
- Wydział Administracyjno - Organizacyjny¹⁰ (SAO) - w zakresie:
 - rejestru skarg, wniosków, petycji i interpelacji radnych w zakresie ochrony powietrza.
- Biuro Audytu i Kontroli Wewnętrznej¹¹ (BAU) – w zakresie:
 - spraw dotyczących kontroli zarządczej (procedury/ analizy ryzyka) w zakresie realizacji uchwał antysmogowych,
 - systemu monitorowania realizacji celów i zadań (zarządzenia) oraz wyników kontroli wewnętrznych i zewnętrznych w tym zakresie.

Powyższe zadania zostały wpisane w zakresy obowiązków pracowników ww. komórek organizacyjnych zajmujących się badanym zagadnieniem.

⁵ Wprowadzonym Uchwałą Rady Miasta Nr XXIX/206/16 z 14.09.2016 r., Nr XXXIX/309/17 z 31.05.2017 r., Nr XLVI/370/17 z 22.11.2017 r., Nr LVII/475/18 z 16.10.2018 r. i Nr XXXIX/399/21 z 26.11.2021 r.

⁶ Wprowadzonym Zarządzeniami Prezydenta Nr 153/2016 z 22.07.2016 r., Nr 182/2016 z 05.09.2016 r., Nr 43/2017 z 08.03.2017 r., Nr 2/2018 z 03.01.2018 r., Nr 114/2018 z 24.05.2018 r., Nr 23/2019 z 04.02.2019 r., Nr 45/2020 z 09.03.2020 r., Nr 139/2020 z 27.07.2020 r., Nr 145/2021 z 22.07.2021 r., Nr 151/2021 z 09.08.2021 r., Nr 169/2021 z 02.09.2021 r. i Nr 74/2023 z 06.04.2023 r.

⁷ Podległy bezpośrednio pod Prezydenta Miasta.

⁸ Podległy pod Sekretarza.

⁹ Podległy pod Skarbnika.

¹⁰ Podległy pod Sekretarza.

¹¹ Podległy bezpośrednio pod Prezydenta Miasta.

(akta kontroli str. 8-148)

1.1 Miasto Radomsko identyfikowało problem jakości powietrza związany z niską emisją na podstawie wyników z automatycznych pomiarów zamieszczanych w mobilnej aplikacji „Jakość powietrza w Polsce” wykonywanych przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (GIOŚ). Na terenie Miasta znajdowało się jedno stanowisko pomiaru zanieczyszczeń powietrza w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska (PMS) przy ul. Rolnej 2 (LdRadomsRoln). Pomiary na stacji wykonywane były w sposób manualny i automatyczny. Ponadto od 2018 r. informacji na temat jakości powietrza dostarczały czujniki *Airly* monitorujące jakość powietrza w poszczególnych dzielnicach miasta¹². Na terenie miasta znajdowało się 20 takich czujników. Każdorazowo w przyjmowanych Programach Ochrony Środowiska¹³ dla Miasta uwzględniano problem tzw. niskiej emisji.

(akta kontroli str. 751-754, 756, 778)

1.2 Urząd miasta Radomsko dysponował danymi o jakości powietrza na jego terenie w odniesieniu do zanieczyszczeń związanych z tzw. niską emisją (PM₁₀, PM_{2,5}, B(a)P) tj. substancji najbardziej charakterystycznych dla niskiej emisji¹⁴. Miasto korzystało z danych z czujników PMS, a w przypadku PM_{2,5} z danych pochodzących z modelowania matematycznego GIOŚ.

(akta kontroli str. 794-949)

W 2017 r. odnotowywano na terenie Radomska przekroczenia zanieczyszczeń benzo(a)pirenu (B(a)P) zawartego w pyłe zawieszonym PM₁₀ o okresie uśredniania wyników pomiarów w roku kalendarzowym, gdzie poziom dopuszczalny wynosi 1 ng/m³ - 7 ng/m³, natomiast zanieczyszczenie pyłem PM₁₀ - o okresie uśredniania wyników pomiarów w roku (gdzie poziom dopuszczalny wynosi 40 pg/m³) – było w górnej granicy normy i wynosiło 38 pg/m³.

W okresie objętym kontrolą, wyniki pomiarów i pochodzących z modelowania matematycznego, odnoszących się do ww. zanieczyszczeń uległy znacznej poprawie i w 2023 r. wynosiły odpowiednio:

- Pył PM 10 średnia roczna – 23,5 pg/m³;
- Benzo(a)piren średnia roczna – 1,16 ng/m³.

Po przyjęciu Dyrektywy AAQD¹⁵, aktualizującej dotychczasowe wymagania co do jakości powietrza w związku z publikacją wytycznych WHO¹⁶ z 2021 r., rekomendowane średnioroczne stężenia pyłów: PM₁₀ nie powinny przekraczać 15µg/m³ i pyłów PM_{2,5} - 5µg/m³¹⁷.

Ponadto na terenie Miasta w latach 2017-2023 w sezonie chłodnym (I oraz IV kwartał danego roku) odnotowywano gorszą jakość powietrza, i tak średnie stężenia B(a)P

¹² Mieszkańcy miasta mogli śledzić poszczególne wyniki pomiarowe z czujników *Airly* w mobilnej aplikacji, którą mogli pobrać na swój telefon oraz zapoznać się także z aktualną sytuacją zanieczyszczeń w mieście na telebimach zamontowanych przy przystankach komunikacji miejskiej. Ponadto mieszkańcy informowani byli o stanie jakości powietrza za pomocą komunikatów umieszczanych na pasku ostrzeżeń na stronie Urzędu Miasta Radomska w przypadku otrzymania powiadomienia z Powiatowego Centrum Zarządzania Kryzysowego w Radomsku o przekroczeniu poziomu informowania lub o ryzyku wystąpienia przekroczenia poziomu alarmowego substancji niebezpiecznych w powietrzu.

¹³ Uchwała NR LIX/499/14 RADY MIEJSKIEJ W RADOMSKU z dnia 28 października 2014 r. w sprawie przyjęcia "Programu Ochrony Środowiska dla miasta Radomska na lata 2014 - 2018"; Uchwała NR VIII/100/19 RADY MIEJSKIEJ W RADOMSKU z dnia 28 czerwca 2019 r. w sprawie przyjęcia Programu Ochrony Środowiska dla Miasta Radomska na lata 2019-2022; Uchwała NR LXVIII/654/23 RADY MIEJSKIEJ W RADOMSKU z dnia 29 września 2023 r. w sprawie przyjęcia Programu Ochrony Środowiska dla Miasta Radomska na lata 2023-2026; Uchwała NR VIII/99/19 RADY MIEJSKIEJ W RADOMSKU z dnia 28 czerwca 2019 r. w sprawie przyjęcia Raportu z Programu Ochrony Środowiska dla Miasta Radomska za lata 2014-2018.

¹⁴ Z uwagi na rodzaj określonych w uchwałach antysmogowych ograniczeń i zakazów, regulacje te w największym stopniu mają przeciwdziałać zanieczyszczeniom powietrza, których źródłem jest przede wszystkim niska emisja.

¹⁵ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/2881 z dnia 23 października 2024 r. w sprawie jakości powietrza i czystsze powietrze dla Europy (wersja przekształcona) (Dz. U. UE. L. z 2024 r. poz. 2881).

¹⁶ World Health Organization – Światowa Organizacja Zdrowia.

¹⁷ Zakładany termin osiągnięcia tych poziomów to 2030 r.

w pyłe zawieszonym PM10 na poszczególnych stacjach pomiarowych GIOŚ w I kw. 2017 r. wyniosło 19 ng/m³, a w IV kw. 2017 r. 6 ng/m³ (czas uśredniania 24g), natomiast średnie stężenia PM10 na poszczególnych stacjach pomiarowych GIOŚ w I kw. 2017 r. wyniosło 62 µg/m³ i w IV kw. 2017 r. 41 µg/m³ (czas uśredniania 24g). Z roku na rok odnotowywano spadek liczby dni ze stwierdzonymi przekroczeniami stężeń w okresie zimowym, odpowiednio B(a)P w I kw. 2023 r. - 6 ng/m³, a w IV kw. 2023 r. 5 ng/m³ oraz PM10 w I kw. 2023 r. 39 µg/m³ i w IV kw. 2023 r. 29 µg/m³.

(akta kontroli str. 950-951)

1.3 Poza korzystaniem z danych pomiarowych, Miasto nie podejmowało dodatkowej współpracy z podmiotami zajmującymi się jakością powietrza takimi jak Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska (WIOŚ), czy Instytut Ochrony Środowiska (IOŚ). Radomsko w kwestii poprawy jakości powietrza na swoim terenie podjęło współpracę z *Radomszczańskim Alarmem Smogowym* – stowarzyszeniem działającym na terenie gminy miasta Radomska. Kluczowym projektem było wspólne wypracowanie stanowiska w sprawie wprowadzenia mechanizmów zachęcających społeczeństwo do likwidacji starych nieefektywnych źródeł ciepła, tj. indywidualnych kotłowni lub palenisk węglowych oraz zastąpienie ich przez źródło o wyższej sprawności wytwarzania ciepła. Stowarzyszenie pozytywnie zaopiniowało Regulamin określający zasady udzielania dotacji celowych na lata 2024 – 2026, ze środków budżetu Gminy Miasta Radomska, na przedsięwzięcia mające na celu ograniczanie niskiej emisji na terenie Miasta Radomska w ramach programu „Radomsko bez smogu”.

(akta kontroli str. 776)

Miasto podejmowało działania w celu osiągnięcia parametrów jakości powietrza poprzez udział w programach dotyczących ograniczenia niskiej emisji tj.:

- program priorytetowy PONE na lata 2017-2018 (w ramach tego programu dokonano likwidacji 285 kotłów na paliwa stałe starej generacji i zamontowano 276 źródeł ciepła o wyższej sprawności). W wyniku działań związanych z programem wyeliminowano ze spalania 1 152,55 Mg/rok węgla. W 2019 roku Miasto złożyło kolejny wniosek do Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi (WFOSiGW w Łodzi) w programie „PONE II”. Pomimo prawidłowo złożonego wniosku (merytorycznie i terminowo) Miasto Radomsko nie uzyskało dofinansowania ze względu na wyczerpanie puli środków na ten cel.
- od 2019 r. program „Czyste Powietrze” (od początku trwania programu złożono 1579 wniosków, zrealizowano 729 umów (stan na dzień 30 czerwca 2024 r.), pozostałe inwestycje w trakcie realizacji);
- w 2020 r. miejski program ograniczenia niskiej emisji z budżetem 500 000 zł (do programu przystąpiło 107 osób (złożono deklaracje) z czego 86 inwestycji zostało wykonanych i odebranych). Koszt wykonanych inwestycji wyniósł 483 244,70 zł;
- w latach 2021-2023 gminny program *Radomsko bez smogu* obejmujący wymianę tzw. kopciuchów na ekologiczne źródła ciepła. W poszczególnych latach zrealizowano następującą liczbę wniosków: w 2021 r. – 159, w 2022 r. – 98 i w 2023 r. – 152.

Program ma swoją kontynuację na lata 2024-2026. Według stanu na dzień 26 września 2024 r. złożono w nim 137 wniosków na rok 2024, 103 na rok 2025 i pięć na 2026 rok.

Jak wyjaśnił Prezydent „efekty podejmowanych działań będą w pełni widoczne po zakończeniu i rozliczeniu zrealizowanych w ramach ww. programów umów, niemniej będą one zapewne niewystarczające z uwagi na ograniczone środki na dotację w programach mających na celu ograniczenie niskiej emisji”.

(akta kontroli str. 756-758)

2.1. Miasto podejmowało działania w celu pełnego wdrożenia wymagań uchwał antysmogowych, w tym działania na rzecz ograniczenia niskiej emisji określone w obowiązującym na terenie województwa POP. Zgodnie z obowiązującą na terenie

województwa łódzkiego uchwałą antysmogową¹⁸, na terenie Miasta zakazane było stosowanie paliw:

- 1) w których udział masowy węgla kamiennego o uziarnieniu poniżej 3 mm wynosi powyżej 15%, za wyjątkiem paliw o wartości opałowej nie mniejszej niż 24 MJ/kg i zawartości popiołu nie większej niż 12%;
- 2) węgla brunatnego oraz paliw stałych produkowanych z wykorzystaniem tego węgla;
- 3) mułów i flotokoncentratów węglowych oraz mieszanek produkowanych z ich wykorzystaniem;
- 4) zawierających biomasę stałą o wilgotności powyżej 20%.

Ponadto do 31 grudnia 2024 r. wyznaczono termin na wymianę pozaklasowych kotłów na paliwo stałe, a do 31 grudnia 2027 r. kotłów klasy 3 i 4.

(akta kontroli str. 756-758)

2.2 W okresie objętym kontrolą, na terenie województwa łódzkiego obowiązywały następujące Programy Ochrony Powietrza przyjęte:

- Uchwałą NR XXXV/690/13 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 26 kwietnia 2013 r. w sprawie programu ochrony powietrza dla strefy w województwie łódzkim w celu osiągnięcia poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego i poziomu docelowego benzo(a)pirenu zawartego w pyłe zawieszonym PM₁₀ oraz planu działań krótkoterminowych. Nazwa strefy: strefa łódzka. Kod strefy: PL1002. Ww. uchwała została zmieniona na mocy uchwały NR XLII/778/13 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 25 listopada 2013 r. w sprawie zmiany uchwały Nr XXXV/690/13 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 26 kwietnia 2013 roku w sprawie programu ochrony powietrza dla strefy w województwie łódzkim w celu osiągnięcia poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego i poziomu docelowego benzo(a)pirenu, zawartego w pyłe zawieszonym PM₁₀ oraz planu działań krótkoterminowych. Nazwa strefy: strefa łódzka. Kod strefy: PL1002.
- Uchwałą nr XX/303/20 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 15 września 2020 r. w sprawie programu ochrony powietrza i planu działań krótkoterminowych dla strefy łódzkiej zmienionej uchwałą nr LXIII/694/23 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 21 listopada 2023 r. zmieniającą uchwałę w sprawie programu ochrony powietrza i planu działań krótkoterminowych dla strefy łódzkiej.

(akta kontroli str. 779)

Radomsko zostało zakwalifikowane do realizacji zadań wynikających z POP ze względu na ponadnormatywne poziomy substancji w powietrzu tj. pyłu zawieszonego PM₁₀ oraz benzo(a)pirenu zawartego w pyłe zawieszonym PM₁₀¹⁹. Na podstawie

¹⁸ UCHWAŁA NR XLIV/548/17 SEJMIKU WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO z dnia 24 października 2017 r. w sprawie wprowadzenia na obszarze województwa łódzkiego ograniczeń w zakresie eksploatacji instalacji, w których następuje spalanie paliw.

¹⁹ Zgodnie z uchwałą Sejmiku Województwa Łódzkiego nr XLII/778/13 z dnia 25 listopada 2013 r. w celu osiągnięcia poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM₁₀ Miasto Zduńska Wola zostało objęte kierunkami działań zgodnie z tabelą 1 załącznika nr 5 do uchwały: Kierunek nr 1 - w zakresie ograniczania emisji powierzchniowej pochodzącej z sektora komunalno-bytowego - kody działania LdEMOI - LdEMO12; Kierunek nr 2 - w zakresie ograniczania emisji powierzchniowej pochodzącej z działalności gospodarczej - kody działania LdEGOI - LdEG17; Kierunek nr 3 - w zakresie ograniczania emisji liniowej (komunikacyjnej) - kody działania LdELOI - LdEL16; Kierunek nr 4 - w zakresie ograniczania emisji punktowej pochodzącej z działalności gospodarczej - kody działania LdEPOI - LdEP14; Kierunek nr 7 - i reklamy - kody działania LdEDUI - LdEDU3; LdPROI - LdPRO2; LdREK; Kierunek nr 8 - w zakresie planowania przestrzennego - kody działania LdZAG; Kierunek nr 9 - w zakresie identyfikacji źródeł emisji pyłu zawieszonego PM₁₀ oraz rozwoju narzędzi do zintegrowanego zarządzania jakością powietrza - kody działania LdIEOI - LdIEO2; Kierunek nr 10 - w zakresie finansowania realizacji działań naprawczych programów ochrony powietrza - kody działania LdFIN. Zgodnie z uchwałą Sejmiku Województwa Łódzkiego nr LIII/945/14 z dnia 28 października 2014 r. (tabelą 1 i 4 załącznika nr 5 do uchwały): Kierunek nr 1 - w zakresie ograniczania emisji powierzchniowej pochodzącej z sektora komunalno-bytowego - kody działania LdEMOI - LdEMO15; LdEM99; Kierunek nr 2 - w zakresie ograniczania emisji powierzchniowej pochodzącej z działalności gospodarczej - kody działania LdEGOI - LdEG17; Kierunek nr 3 - w zakresie ograniczania emisji liniowej (komunikacyjnej) - kody działania LdELOI - LdEL16; Kierunek nr 4 - w zakresie ograniczania emisji punktowej pochodzącej z działalności gospodarczej - kody działania LdEPOI - LdEP15; Kierunek nr 5 - w zakresie gospodarowania zużyтыми oponami - kody działania LdGPOI - LdGOP03; Kierunek nr 6 - w zakresie gospodarowania odpadami komunalnymi - kody działania LdGOKOI - LdGOK07;

powyższych uchwał, Miasto realizowało zadania wskazane w harmonogramie uwzględniające ogólne kierunki działań, które wpływały na poprawę stanu jakości powietrza. W ramach tych zadań, w okresie objętym kontrolą, Miasto zrealizowało m.in. następujące działania:

- budowa sieci ciepłowniczej i przyłączy;
- kontrole gospodarstw domowych w zakresie właściwego gospodarowania odpadami, w celu zaniechania praktyk spalania w domowych kotłach i paleniskach odpadów lub paliw niekwalifikowanych;
- prowadzenie na bieżąco konserwacji i remontów kotłów oraz kominów odprowadzających do powietrza spaliny;
- zapewnienie możliwości odpowiedniego gromadzenia zużytych opon;
- wymiana kotłów na paliwo stałe na ekologiczne źródła ogrzewania;
- termomodernizację budynków.

(akta kontroli str. 756-758)

2.3. W okresie objętym kontrolą, Miasto nie podejmowało współpracy z gminami sąsiednimi w celu ograniczenia niskiej emisji i pełnego wdrożenia wymagań uchwały antysmogowej²⁰.

(akta kontroli str. 777)

2.4 W sprawozdaniach z realizacji POP w latach 2019-2020 nie podawano liczby budynków, w których wymieniono lokalne źródło ciepła opalone węglem na niskoemisyjne opalone paliwami ciekłymi, (jedynie w 2018 r. uwzględniono liczbę wymienionych kotłów w ramach programu PONE), natomiast w latach 2021-2022 zamiast liczby wymienionych kotłów podawano liczbę mieszkańców objętych dofinansowaniem o czym szerzej w sekcji: *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 783, 952-1005)

2.5. Podejmowane działania przyczyniły się do zmniejszenia zanieczyszczenia powietrza. Radomsko realizowało na bieżąco zadania wskazane w harmonogramach działań naprawczych wraz z uwzględnieniem ogólnych kierunków i kodów działań wpływających na poprawę standardów jakości powietrza.

W latach 2017-2020 Radomsko zrealizowało następujące działania osiągając efekty ograniczające niską emisję: Kierunek nr 1 – w zakresie ograniczania emisji powierzchniowej pochodzącej z sektora komunalno – bytowego. Kod działania LdEM02 - zmiana dotychczasowego sposobu zaopatrzenia w ciepło, polegająca na podłączeniu budynków do miejskiej sieci ciepłowniczej lub wymianie przestarzałych konstrukcyjnie źródeł węglowych na posiadające certyfikaty energetyczno – emisyjne - wykonano działania o łącznej powierzchni – 27 230,50 m²; Kod działania LdEM08 - termomodernizacja budynków – wykonano inwestycje o łącznej powierzchni – 3 248 m²; Kod działania LdEM11 - kontrola gospodarstw domowych w zakresie właściwego gospodarowania odpadami, w celu zaniechania praktyk spalania w domowych kotłach i paleniskach odpadów lub paliw niekwalifikowanych – łączna ilość przeprowadzonych kontroli – 176 szt. Kierunek nr 3 – w zakresie ograniczania emisji liniowej

Kierunek nr 7 - w zakresie edukacji ekologicznej i reklamy - kody działania LdEDUI - LdEDU3; LdPROI - LdPR02; LdREK; Kierunek nr 8 - w zakresie planowania przestrzennego - kody działania LdZAG; Kierunek nr 9 - w zakresie identyfikacji źródeł emisji pyłu zawieszonego PM 10 oraz rozwoju narzędzi do zintegrowanego zarządzania jakością powietrza - kody działania LdIEOI; Kierunek nr 10 - w zakresie finansowania realizacji działań naprawczych programów ochrony powietrza - kody działania LdFIN. Zgodnie z Uchwałą nr XX/303/20 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 15 września 2020 r. w sprawie programu ochrony powietrza i planu działań krótkoterminowych dla strefy łódzkiej zmienionej uchwałą nr LXIII/694/23 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 21 listopada 2023 r. zmieniającą uchwałę w sprawie programu ochrony powietrza i planu działań krótkoterminowych dla strefy łódzkiej.

²⁰ Radomsko w ramach ograniczania emisji liniowej zachęcało do korzystania z publicznego transportu zbiorowego, zamiast indywidualnego transportu prywatnego. W związku z powyższym współpracowało z gminami sąsiednimi poprzez zawieranie Porozumień Międzygminnych w sprawie realizacji zadań z zakresu lokalnego transportu zbiorowego.

(komunikacyjnej). Kod działania LdEL13 - planowe utwardzanie dróg gruntowych – wykonano inwestycje o łącznej długości – 12 990 mb; Kod działania LdEL14 – modernizacja dróg i parkingów – wymiana nawierzchni na nową wykonaną z materiałów i w technologii gwarantującej ograniczenie emisji pyłu podczas eksploatacji o łącznej długości – wykonano inwestycje o łącznej powierzchni i długości 26 168,56 m² i 2 992,40 mb.

W latach 2017-2021 nie zrealizowane zostały jednak działania z kierunku 9 w zakresie identyfikacji źródeł emisji pyłu zawieszonego PM₁₀ oraz rozwoju narzędzi do zintegrowanego zarządzania jakością powietrza. Szerzej kwestie te opisano w sekcji: *Stwierdzone nieprawidłowości*.

Odnośnie ograniczania emisji z instalacji o małej mocy do 1 MW, w których następuje spalanie paliw stałych w Radomsku uzyskano następujące efekty:

Rok 2021 - 19 273 m² powierzchni, na której zmieniono sposób ogrzewania oraz 159 budynków, w których dokonano wymiany źródła ciepła w ramach programu *Radomsko bez smogu*;

Rok 2022 - 8 995 m² powierzchni, na której zmieniono sposób ogrzewania oraz 98 budynków, w których dokonano wymiany źródła ciepła w ramach programu *Radomsko bez smogu*;²¹

Rok 2023 – łącznie 19 008 m² powierzchni, na której zmieniono sposób ogrzewania.

Prezydent wyjaśnił, że ilość wymienionych kopciuchów na źródła ekologiczne w latach 2017-2024 utrzymuje się na poziomie stałym. W opinii Urzędu w związku z opublikowaniem w dniu 17 października 2024 r., wytycznych Komisji Europejskiej (C/2024/7161), wyjaśniających wymóg o którym mowa w art. 17 ust. 15 dyrektywy w sprawie charakterystyki energetycznej budynków (EPBD) dotyczący zaprzestania, najpóźniej od dnia 1 stycznia 2025 r., wszelkich zachęt finansowych do instalowania nowych samodzielnych kotłów zasilanych paliwami kopalnymi, Urząd Miasta Radomska uważa, iż spowoduje to spowolnienie procesu wymiany nieefektywnych źródeł ciepła. Ww. wytyczne precyzują, iż nie można udzielać "dotacji, preferencyjnych pożyczek ani stosować zachęt podatkowych na zakup, montaż i uruchomienie nowych samodzielnych kotłów zasilanych gazem ziemnym, olejem lub węglem". Powyższy zakaz będzie obowiązywał niezależnie od tego, czy instalacja jest częścią projektu renowacyjnego, czy nie. W treści wytycznych wskazano, iż: "Żaden organ publiczny na szczeblu krajowym, regionalnym lub lokalnym nie może udzielać wsparcia ekonomicznego i/lub wsparcia ze środków publicznych nabywcom, instalatorom i stronom trzecim na instalację takich kotłów. Powyższe zapisy mają obowiązywać od 1 stycznia 2025 r."

(akta kontroli str. 777-783)

2.6. W sprawozdaniach z realizacji POP za 2018 r. rzetelnie podano informację o realizacji programu PONE, w tym wskazano liczbę wymienionych źródeł ciepła. Od 12 lipca 2019 r. mieszkańcy Miasta na mocy zawartego porozumienia Urzędu Miasta Radomska z Narodowym Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, mogli składać wnioski za pośrednictwem Urzędu do WFOŚiGW w Łodzi na dofinansowanie wymiany kotłów węglowych i termomodernizację budynków w ramach programu Czyste Powietrze. Od 12 lipca 2019 r. do 31 października 2024 r. złożono za pośrednictwem Urzędu 862 wnioski o dofinansowanie z tego

²¹ Mieszkańcy miasta Radomska we wnioskach na podstawie uchwały nr XXIX/320/21 Rady Miejskiej w Radomsku z dnia 30 kwietnia 2021 r., w sprawie uchwalenia *Regulaminu określającego zasady udzielenia dotacji celowych na lata 2021-2023 na przedsięwzięcia mające na celu ograniczenie niskiej emisji na terenie Miasta Radomska w ramach programu „Radomsko bez smogu”* oraz zmianą Regulaminu dokonaną uchwałą nr XXXIX/407/21 Rady Miejskiej w Radomsku z dnia 26 listopada 2021 r., nie określali powierzchni budynków/lokalności. W 2023 r. podjęta została na kolejne lata nowa uchwała dot. wsparcia mieszkańców w ramach dofinansowania wymiany nieefektywnych źródeł ciepła. Jednocześnie dokonano zmiany wniosku, w którym mieszkańcy określają m.in. powierzchnię budynków.

programu. Natomiast z informacji uzyskanych z WFOŚiGW w Łodzi na dzień 31 października 2024 r. od początku trwania programu tj. od 2018 r. z terenu Miasta Radomska wpłynęło do WFOŚiGW w Łodzi łącznie 1419 wniosków na łączną kwotę dofinansowania 42 684 283,70 zł.

(akta kontroli str. 766-773, 778-779)

2.7. W okresie objętym kontrolą, Miasto nie było kontrolowane przez Łódzkiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w zakresie realizacji działań określonych w POP. Jedyna kontrola w zakresie ochrony powietrza została przeprowadzona w 2021 r. przez Najwyższą Izbę Kontroli. Pozytywnie oceniono wówczas *Wdrażanie programu priorytetowego Czyste powietrze*.

(akta kontroli str. 1009)

3.1. Jak wyjaśnił Naczelnik TSO informacje na temat stosowanych na terenie Gminy Miasta Radomska systemów grzewczych pozyskiwane były na podstawie składanych przez mieszkańców deklaracji, dotyczących źródeł ciepła i źródeł spalania paliw. Uprawnieni pracownicy mieli dostęp do Bazy Centralnej Ewidencji Emisyjności Budynków (CEEB), gdzie radomszczanie mieli możliwość złożenia deklaracji indywidualnie lub za pośrednictwem gminy. W deklaracjach znajdowały się informacje o zainstalowanych źródłach ciepła oraz rodzajach paliw stosowanych w budynkach. Pracownicy UM mieli możliwość samodzielnego generowania danych/raportów z bazy CEEB wskazujące na liczbę kotłów wg poszczególnych klas i punktów adresowych. Po zalogowaniu się na stronę zone.gunb.gov.pl (logowanie dla gmin) w zakładce analizy i raporty a dalej deklaracje i adresy - stan bieżący można było odczytać deklaracje według klasy kotła oraz punkty adresowe, w których zainstalowane są kotły ze względu na klasę.

(akta kontroli str. 149-155)

3.2. W okresie objętym kontrolą, łącznie zlikwidowano 1.588 nieefektywne źródła ciepła. W ich miejsce zamontowano 1.579 niskoemisyjnych źródeł, z czego 734 źródła ciepła z Programu Czyste Powietrze²² i 854 w pozostałych programach, z tego:

- w 2017 r. – 68 w ramach programu PONE,
 - w 2018 r. – 208 w ramach programu PONE,
 - w 2019 r. – zero,
 - w 2020 r. – 86 w ramach własnego programu ograniczenia niskiej emisji.
- Od 2021 r – w ramach programu „Radomsko bez smogu”:
- w 2021 r. – 159,
 - w 2022 r. – 98,
 - w 2023 r. – 162,
 - do 30 września 2024 r. – 64.

(akta kontroli str. 149-155)

3.3.- 3.4. W okresie objętym kontrolą, dokonano wymiany 1.579 nieefektywnych źródeł ciepła, z tego w 725 przypadkach wymianę zrealizowano w ramach programu Czyste Powietrze W pozostałych 845 przypadkach dokonano wymiany na źródła ciepła takie jak:

- W 2017 r. łącznie zainstalowano 68 nowych źródeł ciepła, z tego:
 - ekogroszek – 30 szt.
 - kotłownia gazowa – 22 szt.
 - pellet – 6 szt.
 - miejska sieć ciepłownicza – 6 szt.
 - pompa ciepła – 3 szt.
 - ogrzewanie olejowe – 1 szt.
 - kocioł gazowy – 0 szt.
- W 2018 r. łącznie zainstalowano 208 nowych źródeł ciepła, z tego:

²² brak możliwości podziału na ilości i rodzaje kotłów w poszczególnych latach.

- kotłownia gazowa – 111 szt.
- ekogroszek – 65 szt.
- miejska sieć ciepłownicza – 16 szt.
- pellet – 11 szt.
- pompa ciepła – 5 szt.
- kocioł gazowy – 0 szt.
- ogrzewanie olejowe – 0 szt.
- W 2019 r. - Miasto Radomsko nie prowadziło żadnych programów na dofinansowanie do wymiany źródła ciepła.
- W 2020 r. łącznie zainstalowano 86 nowych źródeł ciepła, z tego:
 - kotłownia gazowa – 58 szt
 - ekogroszek – 20 szt.
 - pellet – 3 szt.
 - pompa ciepła – 2 szt.
 - miejska sieć ciepłownicza – 2 szt.
 - ogrzewanie olejowe – 1 szt.
 - kocioł gazowy – 0 szt.
- W 2021 r. łącznie zainstalowano 159 nowych źródeł ciepła, z tego:
 - kotłownia gazowa – 68 szt.
 - kocioł gazowy – 27 szt.
 - pompa ciepła – 27 szt.
 - ekogroszek – 23 szt.
 - pellet – 13 szt.
 - miejska sieć ciepłownicza – 1 szt.
 - ogrzewanie olejowe – 0 szt.
- W 2022 r. łącznie zainstalowano 98 nowych źródeł ciepła, z tego:
 - kotłownia gazowa – 51 szt.
 - pompa ciepła – 27 szt.
 - kocioł gazowy – 10 szt.
 - pellet – 9 szt.
 - ekogroszek – 1 szt.
 - miejska sieć ciepłownicza – 0 szt.
 - ogrzewanie olejowe – 0 szt.
- W 2023 r. łącznie zainstalowano 162 nowych źródeł ciepła, z tego:
 - kotłownia gazowa – 73 szt.
 - pompa ciepła – 57 szt.
 - kocioł gazowy – 20 szt.
 - pellet – 7 szt.
 - ekogroszek – 3 szt.
 - miejska sieć ciepłownicza – 2 szt.
 - ogrzewanie olejowe – 0 szt.
- Do 30 września 2024 r. łącznie zainstalowano 64 nowe źródła ciepła, z tego:
 - kotłownia gazowa – 45 szt.
 - kocioł gazowy – 8 szt.
 - pompa ciepła – 8 szt.
 - pellet – 3 szt.
 - ekogroszek – 0 szt.
 - miejska sieć ciepłownicza – 0 szt.
 - ogrzewanie olejowe – 0 szt.

W okresie objętym kontrolą, wystąpiły 194 przypadki (23%) wymiany kotłów na paliwo stałe na inne źródła na paliwo stałe lecz o wyższym standardzie klasy 5 i z ekoprojektem, tj. zostały zainstalowane kotły na pellet oraz 142 piece na ekogroszek. Wymieniane kotły najczęściej zastępowano jednak ogrzewaniem

gazowym (58% przypadków).

(akta kontroli str. 149-155, 259-261)

3.5. – 3.6. Miasto od 2017 r. podejmowało działania, aby wyeliminować z użytkowania kotły pozaklasowe lub znacząco ograniczyć ich udział w łącznej liczbie kotłów na paliwo stałe. Radomszczanie mogli skorzystać z prowadzonych przez miasto programów dotacji obejmujących wymianę tzw. kopciuchów na ekologiczne źródła ciepła. Programy funkcjonujące w tym okresie zostały szerzej opisane w pkt 1 niniejszego wystąpienia.

(akta kontroli str. 149-224, 335-338)

Wszystkie wymienione, w okresie objętym kontrolą, kotły były piecami węglowymi poniżej klasy piątej²³. Na podstawie danych zawartych w deklaracjach wpisanych do CEEB, na dzień 1 lipca 2024 r., w dalszym ciągu pozostaje w użytkowaniu 4511 nieefektywnych źródeł ciepła, w tym: 611 – to kotły klasy czwartej, 833 – klasy trzeciej i 3067 – poniżej klasy trzeciej lub brak informacji o klasie kotła. Mając na względzie średnie tempo wymiany kotłów z lat 2018-2023 wynoszącym 211 wszystkie kotły pozaklasowe zostałyby zlikwidowane dopiero po upływie ponad 13 lat, pomimo że zgodnie z uchwałą antysmogową powinny one zostać wyeliminowane do końca 2024 r. Wymiana wszystkich kotłów poniżej 5 klasy zajęłaby ponad 21 lat, a przewidywany czas na ich likwidację obejmuje okres do końca 2027 r. Jak przyznał Prezydent: „nie będzie możliwe całkowite wyeliminowanie kotłów poniżej klasy 5 na terenie Miasta. Programy dofinansowań na wymianę nieefektywnych źródeł ogrzewania będą realizowane w kolejnych latach aż do 2029 roku”.

(akta kontroli str. 149-155, 757-758)

Najwyższa Izba Kontroli wskazuje na stan problematyczny dotyczący znacznej liczby kotłów pozaklasowych wciąż eksploatowanych na terenie Miasta. Eliminacja kotłów niespełniających odpowiednich norm, jest niezwykle istotna nie tylko ze względu na ochronę środowiska, ale przede wszystkim ze względu na ochronę zdrowia mieszkańców Radomska. Miasto jest do tych działań zobligowane, ze względu na fakt, że zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty w zakresie spraw ochrony środowiska i ochrony zdrowia, zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 1 i 5 ustawy o samorządzie gminnym, należy do zadań własnych gminy. Z tego względu NIK zwraca uwagę, że Urząd powinien zintensyfikować podejmowane dotychczas pozytywne działania, celem pełnego wdrożenia postanowień uchwały antysmogowej.

3.7. W Urzędzie dokonywano analizy problemu ubóstwa energetycznego na terenie miasta posługując się danymi beneficjentów pomocy społecznej, jak również beneficjentów innych rodzajów pomocy i świadczeń, w tym uruchomionych dodatkowych rządowych instrumentów wsparcia dochodowego rodzin. Miasto w okresie objętym kontrolą, zapewniało wsparcie mieszkańcom dotkniętym tym zjawiskiem i tak: poprzez dodatek energetyczny²⁴ zapewniało pomoc z uwagi na wzrost cen paliw i ciepła, a tym samym wzrost opłat mieszkaniowych; dystrybuowano węgiel dla gospodarstw domowych²⁵; przyznawano dodatki elektryczne²⁶,

²³ W deklaracjach składanych przez użytkowników w opisie likwidowanego źródła ciepła podawano – piec węglowy bez podania klasy pieca tylko podając moc pieca w kilowatach.

²⁴ Łączna kwota wypłaconych dodatków energetycznych w latach 2019-2022 – 43.470,56 zł (w 2019 r. – 14.789,28 zł dla 125 gospodarstw, w 2020 r. – 12.086,81 zł dla 110 gospodarstw, w 2021 r. – 13.954,29 zł dla 119 gospodarstw, w 2022 r. 2.640,18 zł dla 67 gospodarstw. W 2023 r. nie wpłynął żaden wniosek.

²⁵ W 2022 r. wpłynęło 1764 wniosków.

²⁶ Łączna kwota realizacji zadania w latach 2022 – 2023 - 129.030,00 zł.

mieszkaniowe²⁷, węglowe²⁸ oraz na inne źródła ciepła²⁹; czy też refundowano podatek VAT za dostarczone paliwa gazowe³⁰.

(akta kontroli str. 758-762)

3.8. Miasto do 31 grudnia 2023 r. nie realizowało programów osłonowych związanych z łagodzeniem skutków ekonomicznych przeprowadzonej wymiany kotłów (zwiększenie opłat za ogrzewanie).

Prezydent wyjaśnił, że w 2024 r. w związku z podwyżkami cen energii elektrycznej MOPS w Radomsku realizowało wypłatę dodatku osłonowego wprowadzonego na podstawie ustawy z dnia 7 grudnia 2023 r. o zmianie ustaw w celu wsparcia odbiorców energii elektrycznej, paliw gazowych i ciepła, zmieniająca ustawę o dodatku osłonowym. Do dnia 30 czerwca 2024 r. wypłacono dodatki osłonowe w kwocie 854,4 tys. zł dla 2.521 gospodarstw domowych.

Ponadto w związku z wejściem w życie ustawy z dnia 23 maja 2024 r. o bonie energetycznym oraz o zmianie niektórych ustaw w celu ograniczenia cen energii elektrycznej, gazu ziemnego i ciepła systemowego, od 1 sierpnia 2024 r. MOPS w Radomsku prowadził postępowania administracyjne w sprawach jednorazowych świadczeń tj. bonu energetycznego. Postępowania administracyjne i wypłaty świadczeń są w toku lub w trakcie realizacji.

(akta kontroli str. 762-763)

3.9. Na terenie miasta funkcjonowała gminna sieć ciepłownicza, która dostarczała energię ciepłą do 736 punktów pomiarowych i w okresie objętym kontrolą była sukcesywnie rozbudowywana, i tak: w 2017 r. rozbudowano 1550,0 mb sieci i 804,0 mb przyłączy, w 2018 r. 1183,0 mb sieci i 816,0 mb przyłączy, w 2019 r. 289,0 mb sieci i 1 098,65 mb przyłączy, w 2020 r. 681,5 mb sieci i 383,0 mb przyłączy, w 2021 r. 867,5 mb sieci i 769,0 mb przyłączy, w 2022 r. 654,0 mb sieci i 248,0 mb przyłączy oraz w 2023 r. 106,5 mb sieci i 157,0 mb przyłączy.

(akta kontroli str. 763-764)

3.10. W większości budynków wykorzystywanych przez Miasto, jego jednostkach organizacyjnych i spółkach gminnych stosowane były źródła ciepła spełniające wymogi określone w uchwałach antysmogowych i POP. Na 32 jednostki w 22 przypadkach budynki podłączone były do miejskiej sieci ciepłowniczej, w pięciu przypadkach zastosowano ogrzewanie gazowe, w trzech przypadkach były to pompy ciepła, w jednej jednostce funkcjonował piec na ekogroszek, oraz w jednej był to piec zasypowy z automatycznym podajnikiem (ze standardem 4 klasy).

(akta kontroli str. 149-150, 254-256, 739-742)

3.11. Koszty działań wyeliminowania z użytkowania kotłów pozaklasowych (poniżej klasy 3) zgodnie z wymogami uchwały antysmogowej przedstawiały się następująco:

- wypłata dotacji w programie PONE wyniosła w 2017 r. 359,5 tys. zł, natomiast w 2018 r. 1 298,7 tys. zł,
 - w roku 2020 koszt inwestycji zrealizowanej w programie własnym miasta w ramach kontynuacji wymiany nieefektywnych źródeł ciepła wyniósł 483,2 tys. zł,
- W ramach programu Radomsko bez smogu:
- w 2021 r. wypłacono 938,7 tys. zł,
 - w 2022 r. wypłacono 972,4 tys. zł,
 - w 2023 r. wypłacono 1.066,0 tys. zł,

²⁷ Łączna kwota wydatkowanych środków w latach 2018-2023 wyniosła 6.414.433,23 zł (w 2018 r. 805.037,00 zł dla 599 gospodarstw, w 2019 r. 771.989,95 zł dla 533 gospodarstw, w 2020 r. – 878.662,99 zł dla 752 gospodarstw, w 2021 r. 950.918,10 zł dla 522 gospodarstw, w 2022 r. 1.266.689,04 zł dla 621 gospodarstw i 2023 r. 1.741.136,15 zł dla 1041 świadczeniobiorców).

²⁸ W 2022 r. wpłynęło 7538 wniosków. Pozytywnie rozpatrzono 5864 wniosków na kwotę 17.556.000,00 zł. Wydano 590 odmów, a 1071 wniosków pozostawiono bez rozpatrzenia.

²⁹ W 2022 r. wpłynęło łącznie 571 wniosków, pozytywnie rozpatrzono 509 wniosków i wypłacono świadczenia w łącznej wysokości 933.000,00 zł.

³⁰ Łączna kwota wydatkowanych środków w latach 2023 – 2024 wyniosła 121.975,91 zł.

- w 2024 r. wypłacono 439,8 tys. zł.

W latach 2017- 2024 w ramach przeprowadzonej termomodernizacji budynków należących do Miasta Radomska dokonano m.in. wymiany źródeł ciepła. W 2017 r. dokonano termomodernizacji budynków PSP nr 5 oraz PSP nr 3 w Radomsku uwzględniającą likwidację kotłowni na paliwo stałe, montaż pomp ciepła oraz wymianę instalacji co i cwu. Koszt realizacji działania naprawczego to 3.290,4 tys. zł. W 2019 r. wykonano termomodernizację budynku Urzędu Miasta, mającą na celu również modernizację węzła c.o. i wymianę instalacji c.o. Koszt inwestycji wyniósł 4.215,9 tys. zł.

(akta kontroli str. 149-155, 323-325)

3.12. Pracownicy UM mieli możliwość samodzielnego generowania danych i tworzenie raportów z bazy CEEB wskazujących na liczbę kotłów wg poszczególnych klas i punktów adresowych. Po zalogowaniu się na stronę zone.gunb.gov.pl (logowanie dla gmin) w zakładce analizy i raporty a dalej deklaracje i adresy - stan bieżący można było odczytać deklaracje według klasy kotła oraz punkty adresowe, w których zainstalowane są kotły ze względu na klasę.

(akta kontroli str. 149-155)

Baza CEEB służyła w mieście do identyfikacji problemu jakości powietrza na podstawie zbieranych informacji o zainstalowanych źródłach ciepła oraz rodzaju paliwa stosowanych w budynkach i pozwalała oszacować stan powietrza.

Jak wyjaśnił Prezydent dane na temat sposobu ogrzewania budynków oraz uaktualnienia bazy danych w miarę postępującej wymiany kotłów były dla Urzędu niezbędne, „aby ułatwić przejście przez konieczny proces transformacji energetycznej na drodze do Czystego Powietrza. Ponadto kształtowanie polityki niskoemisyjnej nie byłoby możliwe bez danych z deklaracji CEEB”.

(akta kontroli str. 765)

4.1-4.2 W Radomsku, zgodnie z wyjaśnieniami Prezydenta, zidentyfikowano następujące bariery utrudniające pełne wdrożenie uchwał antysmogowych oraz wykonania postanowień POP związanych z ograniczeniem niskiej emisji i/lub wdrożeniem tych uchwał: ubóstwo energetyczne; wysoki koszt inwestycji związanych z wymianą kotłów węglowych oraz termomodernizacją budynków; nieprzewidywalność cen inwestycji, energii, opłat, niestabilna sytuacja ekonomiczna, która zniechęca do inwestowania w nowe ekologiczne ogrzewanie; brak zainteresowania mieszkańców wobec inwestycji; brak wsparcia dla osób starszych i samotnych ze strony rodziny i bliskich; przekonanie o niezawodności dotychczasowych istniejących źródeł ciepła, co nie zachęca mieszkańców do montażu nowych źródeł ogrzewania ograniczone środki dotacji z programów mających na celu ograniczenie niskiej emisji oraz małe zainteresowanie edukacją ekologiczną co wiąże się z nieświadomością społeczną wobec szkodliwego wpływu na środowisko nieekologicznych źródeł ciepła.

(akta kontroli str. 758)

4.3. Główną barierą dot. wprowadzania postanowień uchwał antysmogowych i postanowień POP-u były bariery finansowe. W związku z powyższym Urząd w latach 2017-2024 podejmował działania mające na celu wsparcie mieszkańców miasta Radomska poprzez podejmowanie uchwał udzielających dofinansowań mieszkańcom na wymianę nieefektywnych źródeł ciepła:

1. Uchwała Nr XXXIX/303/17 Rady Miejskiej w Radomsku z dnia 31 maja 2017 r. w sprawie udzielenia dotacji celowych ze środków Gminy-Miasta Radomska na przedsięwzięcia mające na celu ograniczenie niskiej emisji na terenie Miasta Radomska w ramach programu – PROGRAM OGRANICZANIA NISKIEJ EMISJI na lata 2017-2018.

2. Uchwała Rady Miejskiej nr XVIII/120/20 z dnia 10 czerwca 2020 r. - dofinansowanie kosztów inwestycji z zakresu ochrony środowiska, przedsięwzięć

związanych z ochroną powietrza mających na celu ograniczanie niskiej emisji na terenie Miasta Radomsko poprzez modernizację systemów grzewczych w budynkach i lokalach mieszkalnych, realizowanych przez osoby fizyczne.

3. Uchwała nr XXIX/320/21 Rady Miejskiej w Radomsku z dnia 30 kwietnia 2021 r., w sprawie uchwalenia Regulaminu określającego zasady udzielenia dotacji celowych na lata 2021-2023, ze środków budżetu miasta na przedsięwzięcia mające na celu ograniczenie niskiej emisji na terenie Miasta Radomska w ramach programu „Radomsko bez smogu”.

4. Uchwała nr LXV/631/23 Rady Miejskiej w Radomsku z dnia 28 czerwca 2023 r., w sprawie uchwalenia Regulaminu określającego zasady udzielenia dotacji celowych na lata 2024-2026, ze środków budżetu Gminy Miasta Radomsko na przedsięwzięcia mające na celu ograniczenie niskiej emisji na terenie Miasta Radomska w ramach programu „Radomsko bez smogu”.

Radomsko nie występowało do Zarządu województwa z wnioskami dotyczącymi konieczności likwidacji barier związanych z realizacją uchwał antysmogowych. Prezydent w okresie objętym kontrolą nie przysyłał opinii do Urzędu Marszałkowskiego do projektów uchwał w sprawie programów ochrony powietrza.

(akta kontroli str. 783-785)

5.1. W Radomsku według stanu na 1 lipca 2024 r. liczba punktów adresowych wynosiła 11.972³¹, przy jednoczesnej liczbie 3.547 punktów adresowych bez złożonej przynajmniej jednej deklaracji dotyczącej źródeł ciepła i spalania paliw. W mieście od lipca 2021 r. złożono 8.425 deklaracji na ogólną ilość 11.972 co stanowiło 70,4% poziomu wypełnienia bazy CEEB. Zgodnie z danymi przedstawionymi na stronie ZONE ranking (gunb.gov.pl) na dzień 12 kwietnia 2023 r. dla Miasta Radomska liczba punktów adresowych wynosiła 12.906, w tym z co najmniej jedną złożoną deklaracją 8.388, co stanowiło 64% wypełnienia bazy CEEB.

(akta kontroli str. 313-322, 326-338)

5.2. Na stronach internetowych Miasta umieszczono informację dla mieszkańców oraz zarządców budynków i lokali o obowiązku składania deklaracji.

Miasto nie kierowało wniosków do sądu o ukaranie dla mieszkańców, którzy nie złożyli deklaracji w przewidzianym terminie, o czym szerzej w sekcji Stwierdzone nieprawidłowości.

(akta kontroli str. 313-317)

5.3. Na podstawie próby obejmującej 40 deklaracji dotyczących źródeł ciepła i źródeł spalania paliw złożonych w latach przez mieszkańców lub zarządców budynków/lokalu (po 10 deklaracji z każdego roku) ustalono, że:

- informacje ze wszystkich 40 deklaracji zostały wprowadzone do systemu bazy CEEB prawidłowo,
- 26 deklaracji dotyczących źródeł ciepła lub spalania paliw uruchomionych przed 1 lipca 2021 r. zostało wprowadzonych do systemu terminowo (z zachowaniem sześciomiesięcznego okresu od dnia otrzymania przez gminę deklaracji w postaci pisemnej),
- pozostałe 14 deklaracji dotyczyło źródeł ciepła lub spalania paliw uruchomionych po 1 lipca 2021 r. i 12 z nich wprowadzono do systemu terminowo (30 dni), natomiast w dwóch przypadkach deklaracja została wprowadzona do systemu z opóźnieniem w stosunku do terminu określonego w art. 27g ust. 5 ustawy o CEEB o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 313-315, 335-383)

6.1. Prezydent Miasta określił zasady przeprowadzania kontroli indywidualnych systemów grzewczych pod kątem przestrzegania uchwał antysmogowych i zakazu

³¹ Ilość potwierdzona z Internetowym Menagerem Punktów Adresowych m. Radomska i zgodna z danymi wprowadzonymi do CEEB.

spalania odpadów Zarządzeniem nr 105/2019 z dnia 16 kwietnia 2019 r. w sprawie wprowadzenia na terenie Miasta Radomska procedury przeprowadzania kontroli przeciwdziałających termicznemu przekształcaniu odpadów poza spalarniami oraz wykorzystywaniu do celów grzewczych lub ogrzewania wody użytkowej paliw zakazanych. Procedura ta określała: podstawy prawne, prawa osób kontrolujących, zakres kontroli, przebieg kontroli, obowiązki i prawa kontrolowanego. Załączniki do procedury to: instrukcja pobierania próbek do badań, wzór protokołu z przeprowadzonej kontroli, wzór upoważnienia oraz pouczenie o prawach i obowiązkach kontrolowanego przedsiębiorcy.

(akta kontroli str. 384-396)

6.2. Miasto zapewniło odpowiednie zasoby kadrowe do prowadzenia kontroli indywidualnych systemów grzewczych. Sześciu pracowników Wydziału Bezpieczeństwa i Porządku Urzędu Miasta Radomska przeprowadzało kontrole indywidualnych systemów grzewczych na podstawie upoważnień wydanych przez Prezydenta Miasta Radomska na czas nieokreślony. Upoważnieni pracownicy posiadali również legitymacje służbowe ze zdjęciem, poświadczające, że posiadacz legitymacji jest pracownikiem samorządowym zatrudnionym w Urzędzie Miasta Radomska. Wytypowani pracownicy wydziału przeszli szkolenie z zakresu pobierania próbek paleniskowych i otrzymali stosowne certyfikaty wydane przez laboratorium. Miasto posiadało odpowiedni sprzęt do przeprowadzania kontroli, na wyposażeniu Wydziału był jeden dron antysmogowy z wyposażeniem pomiarowym, zakupiony w roku 2022³², miernik pomiaru wilgotności drewna³³, miernik stężenia tlenu węgla³⁴ oraz sprzęt i narzędzia do pobierania próbek popiołu z palenisk wraz ze środkami ochrony osobistej pracowników dedykowanymi do w/w celu.

W budżecie Wydziału zabezpieczone były również środki finansowe na pokrycie kosztów badań próbek pobranego popiołu, wynikających z umowy zawartej z akredytowanym laboratorium³⁵. Z uwagi na wartość umów przy wyborze laboratorium nie miały zastosowania przepisy o zamówieniach publicznych. Z wyjaśnień Prezydenta wynika, iż wyboru dokonano po rozeznaniu cenowym, lecz uzyskane w ich trakcie informacje dotyczące zakresu i sposobu realizacji usługi wykluczały korzystanie z usług innych laboratoriów.

W latach 2019-2022 w budżecie Miasta zabezpieczono kwotę 7000,00 zł brutto rocznie do ewentualnego wykorzystania na pokrycie kosztów badania próbek. W roku 2023 kwota ta została zwiększona do 8316,00 zł brutto, a w roku 2024 do 9500,00 zł brutto. W 2023 roku zlecono badanie 4 próbek popiołu na kwotę 2706,00 zł brutto. W latach 2019-2022 i w roku 2024 nie zlecano badań próbek popiołu.

(akta kontroli str. 397-462)

6.3. Prezydent wyjaśnił, że kontrola budynków z indywidualnymi systemami grzewczymi odbywała się na podstawie zgłoszeń od mieszkańców miasta, zgłoszeń nadesłanych z państwowych instytucji ochrony środowiska i na podstawie wstępnie wytypowanych budynków podczas lotów dronem oraz objazdu terenu miasta przez pracowników Wydziału Bezpieczeństwa i Porządku Urzędu Miasta Radomska.

Z uwagi na fakt, iż pracownicy wydziału przeprowadzającego kontrole nie mają bezpośredniego dostępu do danych zawartych w CEEB przy podejmowaniu decyzji o planowaniu kontroli nie wykorzystywane są dane z tej bazy.

(akta kontroli str. 397-401, 463-472, 739-742)

³² OT nr 139/2022 z dnia 27.12.2022 r.

³³ Fa FV/34/2019 z dnia 18.01.2019 r.

³⁴ Fa FV 3Mo3712/19 z dnia 20.12.2019 r.

³⁵ Laboratorium Pomiarowo-Badawcze Sp. z o.o. z siedzibą w Jastrzębiu-Zdroju. Umowa CRU-10-9/2019 z dnia 19 lutego 2019 r., Aneks nr 1 z dnia 28 listopada 2019 r., Aneks nr 2 z 4 stycznia 2021 r., Umowa 47/2022 z 18 stycznia 2022 r., Aneks nr 1 z 1 sierpnia 2022 r., Umowa 17/2023 z 4 stycznia 2023 r. i Umowa 1134/2023 z 13 grudnia 2023 r.

6.4. Prezydent Miasta wydał odrębne upoważnienia pracownikom Urzędu Miasta do kontroli przestrzegania i stosowania przepisów o ochronie środowiska. Upoważnienia wydane były na czas nieokreślony i uprawniały do:

- wstępu wraz z rzeczoznawcami i niezbędnym sprzętem przez całą dobę na teren nieruchomości, obiektu lub ich części, na których prowadzona jest działalność gospodarcza, a w godzinach od 6 do 22 – na pozostały teren,
- przeprowadzania badań lub wykonywania innych niezbędnych czynności kontrolnych,
- żądania pisemnych lub ustnych informacji oraz wzywania i przesłuchiwanie osób w zakresie niezbędnym do ustalania stanu faktycznego,
- żądania okazania dokumentów i udostępnienia wszelkich danych mających związek z problematyką kontroli.

Prezydent Miasta Radomska jak również osoby upoważnione do kontroli nie występowały w charakterze oskarżyciela publicznego w sprawach o wykroczenia przeciw przepisom o ochronie środowiska.

Z wyjaśnień Prezydenta wynika, że stwierdzone podczas kontroli nieprawidłowości miały charakter sporadyczny i kończyły się zazwyczaj wezwaniem policji. Zgłoszenia nie były uporczywe i nie stwierdzono wielokrotnych zgłoszeń dotyczących jednego podmiotu, przeprowadzone kontrole nie wskazywały na potrzebę występowania do Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska o podjęcie odpowiednich działań.

Zgodnie z art. 380 pkt 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo Ochrony Środowiska³⁶ pracownicy kontrolujący indywidualne systemy grzewcze z czynności kontrolnych sporządzali protokoły.

(akta kontroli str. 397-401, 460, 602-605)

6.5. W okresie od 2017 do 30 czerwca 2024 r. pracownicy Urzędu Miasta przeprowadzili 608 kontroli indywidualnych systemów grzewczych w zakresie przestrzegania zakazu spalania odpadów w kotłach i piecach lub dotyczących wykonania postanowień określonych w uchwale antysmogowej co stanowiło 13% liczby punktów adresowych³⁷ na terenie gminy z zainstalowanym źródłem ciepła na paliwa stałe (według CEEB na 1 lipca 2024 r.)³⁸. Tym samym w Mieście spełniono minimalne wymagania co do liczby kontroli określone w POP.

W 2017 r. na 86 kontroli ujawniono jedną nieprawidłowość, w 2018 r. analogicznie - 133 i dwie, w 2019 r. – 105 i 10, w 2020 r. – 69 i dziewięć, w 2021 r. – 55 i dwie, w 2022 r. – 74 i 12, w 2023 r. 57 i sześć³⁹ oraz do 30 czerwca 2024 r. 29 i dwie.

(akta kontroli str. 326-334, 397-398)

6.6.- 6.8 Prezydent wyjaśnił, że podczas kontroli indywidualnych systemów grzewczych⁴⁰, standard urządzenia grzewczego w celu zweryfikowania zgodności z wymogami uchwały antysmogowej, sprawdzano na podstawie tabliczki znamionowej urządzenia grzewczego i/lub na podstawie dokumentów zakupu urządzenia, wydanych certyfikatów, itp. – jeśli takie dokumenty posiadał właściciel posesji. Natomiast zgodność paliwa stałego z wymogami uchwały antysmogowej oraz wymaganiami jakościowymi dla paliw stałych, stosowanych w sektorze bytowo-komunalnym, sprawdzano na podstawie deklaracji jakości węgla wydawanych przez składy opału, firmy handlujące węglem, itp., a w przypadku drewna – na podstawie pomiarów miernikiem stopnia wilgotności drewna.

(akta kontroli str. 397-401)

³⁶ Dz. U. z 2024 r. poz. 54, ze zm.

³⁷ 4669.

³⁸ W okresie 2017-2023 ilość przeprowadzono 579 kontroli i współczynnik ten wynosił 12,4%, natomiast w okresie 2018-2023 przeprowadzono 493 kontrole i współczynnik ten wynosił 10,6%.

³⁹ Z czego w dwóch przypadkach ze względu na fakt, iż w Radomsku nie funkcjonuje Straż Miejska dalsze działania w postaci skierowania wniosków o ukaranie na drogę sądową podejmowali funkcjonariusze Policji – w obu przypadkach sprawy zakończyły się prawomocnym ukaraniem obwinionych.

⁴⁰ Co potwierdziło badanie próby przeprowadzonych kontroli.

Podczas kontroli indywidualnych systemów grzewczych, próbkę popiołu pobrano jeden raz w roku 2022, co stanowi 1,35 % wszystkich kontroli w tym roku oraz trzy razy w roku 2023, co stanowi 5,26 % wszystkich kontroli w tym roku. W pozostałych latach objętych kontrolą nie pobierano próbek popiołu w czasie kontroli systemów grzewczych o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 397-401, 602-605)

Analiza 30 protokołów z przeprowadzonych kontroli⁴¹ wykazała, że:

- 29 kontroli przeprowadzono w godzinach dopołudniowych, jedna została przeprowadzona po południu,
- z każdej kontroli sporządzono protokół, zgodny ze wzorem określonym w procedurze wewnętrznej,
- we wszystkich protokołach opisano rodzaj pieca i stosowany opał,
- w 24 przypadkach nie stwierdzono nieprawidłowości, zaś w sześciu przypadkach stwierdzono nieprawidłowości,
- w ośmiu przypadkach wpisano zalecenia pokontrolne,
- w jednym przypadku pobrano próbki popiołu do badań laboratoryjnych,
- w pięciu przypadkach wykonano dokumentację fotograficzną,
- w trzech przypadkach dołączono do protokołu świadectwo jakości opału,
- w jednym wypadku była adnotacja o nałożonym przez Policję mandacie karnym w wysokości 500 zł,
- w pięciu przypadkach wezwano patrol Policji,
- w jednym przypadku zastosowano pouczenie.

(akta kontroli str. 397-398, 606-608)

6.9. Z wyjaśnień Prezydenta wynika, że obecnie Miasto Radomsko nie przeprowadzało kontroli dotyczących ewentualnej aktualizacji danych w bazie CEEB. Częściowa weryfikacja dokonywana była przez pracowników MOPS kontrolujących ilość gospodarstw domowych w budynkach przy wypłatach dodatków węglowych. Informacje uzyskane w trakcie kontroli nie wymagały zmian w CEEB.

(akta kontroli str. pyt. 397-401, 602-605, 743-745)

6.10. Prezydent wyjaśnił, iż w przypadku skarg dotyczących spalania odpadów/paliw stałych nieodpowiedniej jakości w indywidualnych systemach grzewczych, pracownicy przeprowadzali niezwłoczną kontrolę na miejscu zgłoszenia.

Skargi i wnioski dotyczące potrzeby kontroli budynków z indywidualnymi systemami grzewczymi składano zarówno bezpośrednio w Urzędzie Miasta, zgłaszano telefonicznie na numer alarmowy w Wydziale Bezpieczeństwa i Porządku Urzędu Miasta Radomska oraz z wykorzystaniem aplikacji „zgłoś kopciucha”.

Analiza 25 zgłoszeń⁴² zarejestrowanych w systemie wykazała, że:

- 19 interwencji było na skutek zgłoszeń telefonicznych, dwie po zgłoszeniu e-mailowym, trzy po zgłoszeniu osobistym i jedna po poleceniu przełożonego,
- wszystkie zgłoszenia dotyczyły wydobywania się nadmiernego duszącego dymu i podejrzenia wypalania niedozwolonych materiałów,
- w 12 przypadkach pracownicy Urzędu przeprowadzili kontrole osobiście, w tym w czterech przypadkach w asyście dzielnicowego w czasie nie dłuższym niż kilkadziesiąt minut po zgłoszeniu,
- w pozostałych 13 przypadkach po otrzymaniu zgłoszenia natychmiast powiadomiono Policję⁴³,
- dwukrotnie podczas kontroli pracowników urzędu zgłoszenie potwierdziło się i stwierdzono nieprawidłowości.

(akta kontroli str. 397-401, 609-664)

⁴¹ Po 5 kontroli z każdego roku od roku 2019.

⁴² Po pięć z każdego roku od roku 2020.

⁴³ Zazwyczaj gdy zgłoszenia występowały w godzinach popołudniowo nocnych lub w dni wolne o pracy.

7.1. W mieście Radomsku prowadzono działania informacyjno-edukacyjne promujące wymianę kotłów na paliwo stałe niespełniających wymagań uchwał antysmogowych:

- utworzono punkt informacyjny obsługiwany przez przeszkolonego pracownika na każdej imprezie promującej ochronę środowiska tj. „DNI RADOMSKA”, „Eko-piknik”, „Zazieleńmy Radomsko”,

- organizowano spotkania z seniorami na Uniwersytecie III Wieku oraz spotkania Prezydenta Miasta z mieszkańcami w każdej dzielnicy miasta.

(akta kontroli str. 665-728)

7.2. W budynku Urzędu Miasta Radomska utworzono punkt obsługi programu „Czyste Powietrze”. Punkt czynny był w godzinach pracy Urzędu Miasta.

(akta kontroli str. 665-668)

7.3. Z wyjaśnień Prezydenta wynika, iż pomimo że w mieście Radomsku nie zatrudniono eko-doradcy, to wszyscy mieszkańcy, którzy przychodzą do punktu obsługującego Czyste Powietrze otrzymywali potrzebne informacje dotyczące przestrzegania uchwał antysmogowych.

(akta kontroli str. 667-668)

7.4. Na terenie Miasta prowadzono akcje promocyjne i prelekcje edukacyjno – informacyjne dotyczące wymagań dla indywidualnych systemów grzewczych we wszystkich szkołach podstawowych i szkołach średnich. Ww. akcje prowadziło Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej SP. z o.o. w ramach tych działań były:

- pogadanki i warsztaty tematyczne w radomszczańskich placówkach oświatowych,
- wykłady tematyczne dla seniorów,
- spotkania z rodzicami uczniów w ramach, których otrzymywano ulotki jak reagować na zauważony proceder spalania odpadów,
- gra terenowa i zorganizowanie punktów edukacyjnych nt. Ochrony powietrza,
- produkcja i emisja audycji w lokalnej telewizji,
- utworzenie na stronie pgk-radomsko zakładki, która kieruje na platformę monitoringu jakości powietrza w Radomsku.

(akta kontroli str. 675-728)

7.5. Na internetowej stronie miasta zamieszczone były informacje dla mieszkańców o możliwości skorzystania z dofinansowania w programie WFOŚiGW w Łodzi „Czyste Powietrze” i programie gminnym „Radomsko bez Smogu”.

(akta kontroli str. Pyt 665-674)

7.6. W mieście Radomsku znajduje się sieć czujników podających poziom zanieczyszczenia powietrza w każdej dzielnicy miasta, które mieszkańcy posiadający smartfony mogą na bieżąco śledzić. Na telebimach umieszczonych przy przystankach MPK wyświetlane są wyniki poziomu zanieczyszczenia powietrza. W przypadku otrzymania powiadomień z Powiatowego Centrum Zarządzania Kryzysowego w Radomsku o przekroczeniu poziomu informowania lub o ryzyku wystąpienia przekroczenia poziomu alarmowego substancji niebezpiecznych w powietrzu, mieszkańcy informowani są o stanie jakości powietrza za pomocą komunikatów umieszczanych na pasku ostrzeżeń na stronie Urzędu Miasta Radomska.

(akta kontroli str. Pyt. 665-668)

7.7. Na działania edukacyjne i promocyjne mające na celu ograniczenie niskiej emisji i wymianę kotłów na paliwa stałe, niespełniających wymagań uchwał antysmogowych w latach 2017-2023 Miasto Radomsko wydatkowało 93 550,35 zł.⁴⁴.

(akta kontroli str. 665-668)

8. W okresie objętym kontrolą wydatki na ochronę powietrza wynosiły:

- w 2017 r. - 361,41 tys. zł co stanowiło 0,3% dochodów własnych Miasta (106.952,2 tys. zł),
- w 2018 r. analogicznie – 1.298,8 tys. zł 1,3% (101.968,7 tys. zł),

⁴⁴ Dane na podstawie sprawozdań z programów ochrony powietrza.

- w 2019 r. – 0 zł,
- w 2020 r. - 483,3 tys. zł 0,4% (126.970,3 tys. zł),
- w 2021 r. – 938,7 tys. zł 0,7% (143.386,1 tys. zł),
- w 2022 r. – 624,6 tys. zł 0,4% (147.039,4 tys. zł),
- w 2023 r. – 1.066,8 tys. zł 0,7% (153.546,6 tys. zł),
- do 30 czerwca 2024 r – 295,3 tys. zł 0,4% (84.216,5 tys. zł).

(akta kontroli str. 729-738)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Sprawozdania z realizacji POP zostały sporządzone w sposób nierzetelny bowiem w sprawozdaniach za lata 2019-2020 w kolumnie nr 10 „Wskaźnik monitorowania postępu” nie podawano liczby budynków, w których wymieniono lokalne źródło ciepła opalane węglem na niskoemisyjne opalane paliwami ciekłymi, (jedynie w 2018 r. uwzględniono liczbę wymienionych kotłów w ramach programu PONE), natomiast w latach 2021-2022 zamiast liczby wymienionych kotłów podawano liczbę mieszkańców objętych dofinansowaniem

Prezydent wyjaśnił, że „przygotowując coroczne sprawozdanie z realizacji POP bazuje na wzorze przesłanym przez Urząd Marszałkowski. We wspomnianym sprawozdaniu znajdują się proponowane przez Urząd wskaźniki monitorowania postępu realizacji działań tj. np. liczba budynków, powierzchnia itp. W latach 2021-2022 wskazano budynki i powierzchnię przy realizacji działań nie objętych dofinansowaniem, natomiast przy wymianie pieców w ramach dofinansowań podano jedynie liczbę mieszkańców, co równało się z liczbą budynków, natomiast nie dysponowaliśmy w tamtym okresie powierzchnią, ponieważ we wnioskach o dofinansowanie na podstawie Uchwał nr XXIX/320/21 Rady Miejskiej w Radomsku z dnia 30 kwietnia 2021 r., w sprawie uchwalenia Regulaminu określającego zasady udzielenia dotacji celowych na lata 2021-2023 na przedsięwzięcia mające na celu ograniczenie niskiej emisji na terenie Miasta Radomska w ramach programu „Radomsko bez smogu” oraz zmianą Regulaminu dokonaną Uchwałą nr XXXIX/407/21 Rady Miejskiej w Radomsku z dnia 26 listopada 2021 r. dot. dofinansowania - mieszkańcy miasta Radomska nie określali powierzchni budynków/lokalii. W 2023 r. podjęta została na kolejne lata nowa Uchwała dot. wsparcia mieszkańców w ramach dofinansowania wymiany nieefektywnych źródeł ciepła, w której jednocześnie dokonaliśmy zmiany wniosku. Mieszkańcy musieli określać m.in. powierzchnię budynku, którego dotyczyła wymiana źródła ciepła”.

(akta kontroli str. 783)

2. Wbrew obowiązkowi określone w uchwale nr XXXV/690/13 SEJMIKU WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO z dnia 26 kwietnia 2013 r. w sprawie programu ochrony powietrza dla strefy w województwie łódzkim w celu osiągnięcia poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego i poziomu docelowego benzo(a)pirenu zawartego w pyłe zawieszonym PM10 oraz planu działań krótkoterminowych oraz uchwale nr XLII/778/13 SEJMIKU WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO z dnia 25 listopada 2013 r. w sprawie zmiany uchwały Nr XXXV/690/13 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 26 kwietnia 2013 roku, w przypadku kierunku nr 9, w latach 2017-2021 w Urzędzie Miasta nie realizowano zadania określanego w ww. uchwałach jako inwentaryzacja źródeł emisji punktowej i powierzchniowej - utworzenie baz danych pozwalających na inwentaryzację źródeł emisji (kod działania naprawczego - LdIE01).

Jak wyjaśnił Prezydent: „Radomsko w latach 2017-2020 nie realizowało ww. zadania, ze względu na ograniczone środki finansowe. Urząd Miasta podjął

działania w ramach innych kierunków naprawczych – m.in. dofinansowanie wymiany nieefektywnych źródeł ciepła, które istotnie wpływały na poprawę stanu jakości powietrza, osiągając efekty ograniczające niską emisję”.

(akta kontroli str. 741)

3. Miasto nie zidentyfikowało właścicieli lub zarządców nieruchomości, którzy nie złożyli deklaracji o posiadanych źródłach ciepła lub źródłach spalania paliw pomimo takiej możliwości. Miasto dysponowało bowiem narzędziami pozwalającymi na zidentyfikowanie takich przypadków, np. możliwość filtrowania w bazie CEEB listy punktów adresowych bez złożonej deklaracji. W konsekwencji powyższego Miasto nie podejmowało również żadnych działań w celu wyegzekwowania tego obowiązku (nie wszczynano i nie przeprowadzano kontroli) lub ukarania sprawców za ewentualne wykroczenia z art. 27h ust. 1 ustawy o wspieraniu termomodernizacji i remontów.

Prezydent wyjaśnił, iż w mieście nie ma obecnie Straży Miejskiej, która mogłaby przeprowadzać kontrolę i ewentualnie nakładać mandaty za to wykroczenie. Prezydent wyjaśnił, iż celem nadrzędnym było zbieranie danych i dobrowolna współpraca mieszkańców z systemem, a nie karanie za zwłokę, ponieważ naszym zdaniem system CEEB nie powinien mieć charakteru opresyjnego. W ustawie określono sankcję wysokości do 5000 zł, za niezłożenie informacji w terminie, natomiast jest to ostateczność. Podejmując kontrole w tym zakresie musielibyśmy stosować się do obowiązujących przepisów.

(akta kontroli str. 313-315, 602-605)

4. W dwóch przypadkach na 40 objętych badaniem, dane i informacje zawarte w deklaracji dotyczącej źródła ciepła zostały wprowadzone do CEEB z opóźnieniem wynoszącym 30 dni i 123 dni w stosunku do terminu określonego w art. 27g ust. 5 ustawy o CEEB, tj. z przekroczeniem 30 dni od dnia otrzymania deklaracji w postaci pisemnej. Zgodnie z ww. przepisem, ww. dane winny zostać wprowadzone do ewidencji w terminie 30 dni od ich otrzymania przez organ.

Prezydent wyjaśnił, iż przekroczenie terminu wprowadzenia do ewidencji CEEB danych zawartych w deklaracjach złożonych w 2021 r i w 2022 r., miało miejsce w okresie panującej pandemii Covid-19. Powodem opóźnień (niedopatrzania) były uciążliwości, które pojawiły się w tym okresie w przestrzeni aktywności zawodowej pracowników. Wszystkie opóźnienia spowodowane powyższym, zostały niezwłocznie uzupełnione.

(akta kontroli str. 339-383, 743-745)

5. Podczas kontroli indywidualnych systemów grzewczych w latach 2017-2021 i w roku 2024 nie pobierano próbek popiołu do badania laboratoryjnego, a w roku 2022 pobrano ją tylko jeden raz, co stanowi 1,35 % wszystkich kontroli w tym roku. Niepobieranie próbek lub pobieranie ich w opisanym wyżej zakresie było działaniem nierzetelnym.

Prezydent wyjaśnił, iż podczas prowadzenia kontroli próbki paleniskowe pobierane są w przypadku wystąpienia okoliczności wskazujących na nieprzestrzeganie tego zakazu tylko w sytuacji, gdy okoliczności dają podstawę od podjęcia czynności represyjnych, a właściciel nieruchomości podważa ustalenia kontroli. W przypadku podejrzenia o spalaniu niedozwolonych substancji w piecu informuje funkcjonariusza Policji o tym fakcie. Obecny na miejscu funkcjonariusz Policji podejmuje decyzję o ewentualnym nałożeniu mandatu karnego. W przypadku odmowy przyjęcia mandatu pobierane są próbki paleniskowe. Taki sposób postępowania podyktowany jest względami ekonomiki postępowania, jak również potrzebą zapewnienia racjonalności wydatkowania środków publicznych. Jednocześnie poinformował, że zdarzały się przypadki, że

koszt przeprowadzenia badań przewyższał wysokość kar nakładanych na sprawcę wykroczenia przez Sąd.

Najwyższa Izba Kontroli wskazuje, że celem kontroli indywidualnych systemów grzewczych jest weryfikacja stopnia wdrażania uchwały antysmogowej, a także przestrzegania zakazów wprowadzonych tą uchwałą, wdrażania działań naprawczych z POP oraz przestrzegania zakazu spalania odpadów. Pobór próbek w trakcie kontroli służy nie tylko potwierdzeniu obserwacji kontrolujących, ale sprawdzeniu czy nie są spalane odpady i czy nie doszło do naruszenia zakazów określonych w ww. uchwale. Ponadto w przypadku potwierdzenia, że były spalane odpady wraz z wnioskiem o ukaranie, oskarżyciel publiczny powinien wnioskować również o zasądzenie zwrotu kosztów poboru i analizy próbek.

(akta kontroli str. 397-401, 602-605)

IV Wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące wnioski:

Wnioski

1. Sporządzenie korekty nierzetelnie przygotowanych sprawozdań i przesłanie ich do Urzędu Marszałkowskiego w Łodzi.
2. Podjęcie działań mających na celu zapewnienie, w prowadzonych kontrolach indywidualnych systemów grzewczych, badania zgodności standardu urządzenia grzewczego oraz wykorzystywanego paliwa stałego z wymogami uchwały antysmogowej w szczególności poprzez pobieranie i badanie próbek popiołu i opału.
3. Zobowiązanie pracowników do weryfikacji i aktualizacji danych Centralnej Ewidencji Emisyjności Budynków po przeprowadzonych kontrolach indywidualnych systemów grzewczych.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Łodzi. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Łódź, 13 grudnia 2024 r.

Kontrolerzy

Renata Biskupska
Gł. Specjalista kp.

/podpisano elektronicznie/

Magdalena Łysek
Specjalista k.p.

/podpisano elektronicznie/

p.o. Dyrektor

Delegatury Najwyższej Izby Kontroli
w Łodzi

z up.

Małgorzata Chojnacka
p.o. Wicedyrektor

/podpisano elektronicznie/